

Grażyna Niewęglowska

*Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
– Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie*

EKONOMICZNE ASPEKTY WDROŻENIA ZASAD WZAJEMNEJ ZGODNOŚCI (CROSS-COMPLIANCE) W GOSPODARSTWACH POŁOŻONYCH W OBRĘBIE SIECI „NATURA 2000”

ECONOMIC ASPECTS OF CROSS-COMPLIANCE RULES IN AGRICULTURAL HOLDINGS SITUATED IN OR AROUND “NATURE 2000” NETWORK

Słowa kluczowe: zasady wzajemnej zgodności (cross-compliance), „Natura 2000”, ograniczenia środowiskowe, nadwyżka bezpośrednia, ekstensywne gospodarowanie, koszty alternatywne oraz rzeczywiste

Key words: cross-compliance rules, “Nature 2000”, environmental restriction, gross margin, extensive managing, alternative costs and real costs

Synopsis. W artykule scharakteryzowano koszty przestrzegania zasad wzajemnej zgodności przez rolników, których gospodarstwa są położone w obrębie Sieci Obszarów „Natura 2000”. Są to koszty rzeczywiste oraz alternatywne niezyskanego przychodu. Wynikają one z: przestrzegania norm dobrej kultury rolnej oraz z konieczności ekstensyfikacji produkcji, czyli zmiany sposobu zarządzania gospodarstwem rolnym. Kwoty niezyskanego przychodu oraz dodatkowe koszty są częściowo rekompensowane rolnikom z tytułu ich udziału w programie rolnośrodowiskowym oraz w płatnościach bezpośrednich. Wskazano kwotę jaką należałoby przeznaczyć dla gospodarstw położonych w obrębie „Natury 2000” aby ich właściciele nie zrezygnowali z gospodarowania na tych terenach. Wysokie normy środowiskowe zarządzania gospodarstwami na obszarze i wokół „Natury 2000” mogą spowodować zanik gospodarowania, co wpłynie na zmniejszenie bioróżnorodności.

Wstęp

Europejska Sieć Ekologiczna „Natura 2000” ma na celu zachowanie zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt w skali Europy, typowych siedlisk przyrodniczych, charakterystycznych dla 9 regionów biogeograficznych (tj. alpejskiego, atlantyckiego, borealnego, kontynentalnego, pannońskiego, makaronezyjskiego, śródziemnomorskiego, stepowego i czarnomorskiego). „Natura 2000” jest wdrażana w krajach UE od 1992 roku. W Polsce występują 2 regiony biogeograficzne: kontynentalny (96% powierzchni kraju) i alpejski (4% powierzchni kraju). Każdy z osobna kraj UE ma określoną listę referencyjną siedlisk przyrodniczych i gatunków [www.mos.gov.pl], dla których należy utworzyć obszary „Natura 2000” w podziale na regiony biogeograficzne.

Dwie Dyrektywy Rady stanowią podstawę prawną tworzenia sieci „Natura 2000”: Dyrektywa *ptasia* (Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r.) i Dyrektywa *siedliskowa* (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r.). Dyrektywy te zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o *ochronie przyrody*. Sieć „Natura 2000” tworzą dwa typy obszarów:

- Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Rolnicy, którzy mają gospodarstwa na obszarze „Natura 2000” są zobowiązani do spełnienia wymagań związanych ze spełnieniem norm wzajemnej zgodności na obszarach sieci „Natura 2000”.

Wymogi wzajemnej zgodności dotyczące norm zarządzania gospodarstwem związanych z przestrzeganiem ochrony środowiska oraz przestrzegania dobrej kultury rolnej – nie są nowymi zasadami gospodarowania w rolnictwie. Takie zasady stosowali nasi przodkowie, bowiem utrzymywali zrównoważenie produkcji roślinnej ze zwierzęcą, co pozwalało im na odpowiednie nawożenie nawozem naturalnym. Stosowali zróżnicowaną strukturę upraw, ich gospodarstwa zaliczylibyśmy do „mieszanego” typu produkcyjnego. Produkowali również własne pasze dla zwierząt, a ich gospodarstwa nie były pozbawione trwałych użytków zielonych. Gospodarstwa naszych przodków charakteryzowało występowanie obiektów kompensacji ekologicznej – naturalne były miedze, oczka wodne, zadrzewienia i zakrzaczenia. Wzbo-

gacały one krajobraz i stanowiły naturalne korytarze ekologiczne dla zwierząt a jednocześnie stanowiły ochronę przed erozją wietrzną i wodną. Stosowali zmianowanie, naturalne nawożenie oraz poplony, międzyplony i wsiewki, które w efekcie działały korzystnie na poprawę struktury gleby, poprawiały zawartość substancji organicznej i przeciwdziałały erozji wietrznej i wodnej. W wyniku tego rolnicy osiągnęli korzystniejsze efekty produkcyjne w gospodarstwach.

Pod koniec XX wieku presja na coraz większe wyniki produkcyjno-ekonomiczne w rolnictwie spowodowała zaprzestanie przestrzegania norm dobrej kultury rolnej oraz ochrony środowiska. W związku z intensywną gospodarką rolną zubożał krajobraz, zmniejszyła się bioróżnorodność, nastąpiło zatrucie wód gruntowych. Nieprzestrzeganie zrównoważonego zarządzania gruntami spowodowało zubożenie gleby w warstwie próchnicy w wyniku czego nastąpiło stepowanie. Rolnik przestał być bowiem zarządzającym środowiskiem gospodarzem i strażnikiem przyrody – stał się agrobiznesmenem, a przede wszystkim producentem żywności. Presja na coraz większą wydajność od zwierzęcia i z hektara ujemnie wpływała na jakość produktów rolnych. Dlatego też WPR kładzie nacisk na przestrzeganie tych dawnych norm związanych z przestrzeganiem w gospodarstwach dobrej kultury rolnej, dobrostanu zwierząt oraz norm ochrony środowiska. Wobec tego każdy rolnik, który jest beneficjentem płatności bezpośrednich, czyli uczestniczy w WPR powinien stosować się do już dawno zapomnianych zasad gospodarowania w rolnictwie.

Najbardziej restrykcyjne wymogi związane z ochroną środowiska (wynikające z zasady wzajemnej zgodności) muszą przestrzegać rolnicy gospodarujący na obszarze oraz wokół „Natura 2000”, bowiem na tych obszarach właściciele gospodarstw powinni zachować aktualny stan bioróżnorodności i nie przyczynić się do zachwiania równowagi w przyrodzie. W związku z tym rolnicy nie powinni zmieniać dotychczasowego sposobu zarządzania gospodarstwem, a preferowanym systemem gospodarowania w rolnictwie na obszarze „Natura 2000” to system ekstensywny.

W artykule wskazano koszty alternatywne oraz rzeczywiste, jakie rolnicy ponoszą na obszarze „Natura 2000” z tytułu przestrzegania norm wzajemnej zgodności, bowiem wysokie koszty związane z położeniem gospodarstw na obszarze „Natura 2000” mogą prowadzić do rezygnacji z dalszego gospodarowania.

Material i metodyka badań

Material badawczy stanowiły gospodarstwa rolne położone w obrębie oraz na obszarze „Natura 2000” w odniesieniu do gospodarstw pozostałych [Polski FADN 2006-2009], dane ewidencyjne dotyczące zasięgu „Natura 2000” na obszarach rolnych w kraju [ARiMR 2010]. Ponadto, podstawę do wyliczeń stanowiły polskie przepisy dotyczące ochrony przyrody na obszarach sieci „Natura 2000” oraz przepisy odnoszące się do zachowania norm wzajemnej zgodności [www.minrol.gov.pl]. Poza wymienionymi material źródłowy stanowiła ekspertyza [Niewęglowska 2010a,b], w której została dokonana weryfikacja stawek płatności w programie rolnośrodowiskowym w ramach PROW 2007-2013 z uwzględnieniem planowanego do uruchomienia działania „Płatności dla obszarów Natura 2000”, bowiem w ramach płatności rolnośrodowiskowych w działaniu odnoszącym się do „Natury 2000” beneficjenci programu otrzymują rekompensatę z tytułu gospodarowania na tym obszarze.

W analizie zastosowano porównawczą tabelaryczną analizę danych, określono koszty rzeczywiste i alternatywne stosowania norm wzajemnej zgodności w gospodarstwach położonych na i wokół obszarów „Natura 2000”. Podzielono gospodarstwa na grupy obszarowe oraz na takie, które w całości lub w części są położone na „Naturze 2000”. Można według wielkości obszarowej gospodarstw określić ich wielkość ekonomiczną, która jest wyznacznikiem poziomu intensywności. Siła ekonomiczna gospodarstw skorelowana jest dodatnio z obszarem użytków rolnych, uzyskanym dochodem rolniczym i wartością inwestycji netto. Opracowania analizujące kondycję ekonomiczną i stopień inwestowania polskich gospodarstw rolnych dokonane na podstawie kilkuletnich analiz polskiego FADN [Józwiak 2010] wskazują podział tychże na dwie grupy według ich sytuacji dochodowej oraz możliwości rozwojowych. Jedna grupa to gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 8 ESU, a mieszczą się w grupie obszarowej do 10 ha UR. Są to gospodarstwa tzw. schyłkowe, które nie inwestują w odpowiedniej skali aby mieć możliwość odtworzenia majątku trwałego (wartość inwestycji nie pokrywa wartości amortyzacji co nie zapewnia reprodukcji prostej). Nie produkują one na rynek lub produkują w bardzo małym stopniu, a ich produkcja zapewnia samozaopatrzenie rodzinie rolnika. Niskie koszty produkcji ogółem na hektar użytków rolnych świadczą o ich ekstensywnym systemie gospodarowania.

Druga grupa gospodarstw, to te o wielkości ekonomicznej >8 ESU i gospodarujące na powierzchni >10 UR. Są to gospodarstwa rozwojowe, produkujące na rynek z rozszerzoną reprodukcją majątku trwałego. Powyższe pogrupowanie gospodarstw jest istotne z punktu widzenia ich możliwości trwania i rozwoju oraz ich możliwości inwestycyjnych. Bowiem przestrzeganie zasady wzajemnej zgodności pociąga za sobą koszty rzeczywiste i alternatywne. Gospodarstwa tzw. schyłkowe nie będą w stanie sprostać wymaganiom ochrony środowiska wynikającym z ich położenia na obszarze „Natura 2000”. Tak, więc pod znakiem za-

Tabela 1. Tereny rolne obszaru „Natura 2000”
Table 1. Rural areas of “Nature 2000”

Kierunki użytkowania obszarów rolnych „Natura 2000”/Direction of use rural areas “Nature 2000”		Powierzchnia [ha]/ Area [ha]	Struktura powierzchni [%]/ Share of total area [%]	
			tereny rolne „Natura 2000” =100%/ rural areas “Nature 2000”=100%	całkowity obszar „Natura 2000” =100%/total area “Nature 2000” =100%
Grunty orne/ Arable areas	grunty orne poza zasięgiem urządzeń nawadniających/ arable areas outside reclamation system	1 038 157,48	46,20	16,77
Uprawy trwałe/ Permanent crops	sady i plantacje/ orchards and plantations	3 238,19	0,14	0,05
Łąki i pastwiska/ Meadows and grasslands	łąki, pastwiska/ meadows and grasslands	824 376,91	36,68	13,32
Obszary upraw mieszanych/ Areas of mixed crops	złożone systemy upraw i działek/compound system crops and fields	139 767,70	6,22	2,26
	tereny zajęte głównie przez rolnictwo z dużym udziałem roślinności naturalnej/mainly rural areas with high share of natural plants	241 640,49	10,75	3,90

Zródło/Source: dane GDOS

Tabela 2. Struktura liczby i powierzchni gospodarstw położonych w całości i w części na „Natura 2000” (ogółem=100)

Table 2. Number and area of farm holdings situated as a whole and part of them on areas “Nature 2000”

Liczba oraz powierzchnia gospodarstw/Number and area of farm holding	Ogółem=100/ Total=100	Grupy obszarowe gospodarstw [ha]/ Area groups of farm holding [ha]							
		1-2	2-5	5-10	10-15	15-30	30-50	50-100	100 i >
w całości położonych w „Naturze 2000”/with total area covered by „Nature 2000” [ha]									
Liczba gospodarstw/ Number of farms	72 532	20,2	35,3	22,5	9,5	8,5	2,2	1,2	0,6
w całości położonych w „Naturze 2000” [ha]/total area of farm holdings covered by “Nature 2000” [ha]									
Powierzchnia gospodarstw/ Area of farms	657 027	3,3	12,8	17,6	12,8	19,1	9,2	9,3	16,1
w części położonych w „Naturze 2000”/with part of them covered by „Nature 2000” [ha]									
Liczba gospodarstw/ Number of farms	230 226	11,6	28,6	26,7	13,2	12,9	3,7	1,9	1,3
w części położonych w „Naturze 2000” [ha]/with part of them covered by „Nature 2000” [ha]									
Powierzchnia gospodarstw/ Area of farms	1 850 547	4,8	10,9	14,0	10,0	17,1	9,9	10,0	23,4

Zródło/Source: ARiMR 2011

pytania stanie ich dalsze trwanie w takiej formie. Natomiast gospodarstwa rozwojowe będą i przestrzegają zasadę wzajemnej zgodności, a koszty związane z ekstensyfikacją gospodarowania na obszarze „Naturze 2000” rekompensują w części uczestnictwem w programie rolnośrodowiskowym. Zaś realizacja ochrony środowiska powiązana z uczestnictwem w programie rolnośrodowiskowym jest rekompensowana przez płatności rolnośrodowiskowe [Niewęglowska 2010 a,b]. Pakiety programu rolnośrodowiskowego realizowanego w ramach PROW 2007-2013 odnoszące się do obszarów wokół oraz na obszarach „Natura 2000” to pakiet 4 „Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami „Natura 2000” i pakiet 5 „Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000”.

Tabela 3. c.d./continuation

<i>Z tego/from that:</i>	
Koszt konserwacji użytków ekologicznych (1,6% obszaru)/Costs as a result of conservation ecologic area (1,6% total area)	
4441313	211087
483984	442452
758237	441163
444775	1037059
Koszt koszenia odlogów i ugorów (4,1% obszaru)/Costs as a result of cutting abandonmand land and fallow land (4,1% total area)	
11380864	540911
1240209	1595298
1133783	1942982
1130481	1139736
2657464	
Koszt międzyplonu na 40% z 28,5% obszaru zagrożonego erozją wodną/Costs of intercrop on 40% from 28,5% area threatened of water erosion	
111810050	5314120
12184297	15672827
11138729	19088611
11106284	11197216
26107965	
Koszt międzyplonu lub nawożenia obornikiem co 4 lata na gruntach ornych/Costs of intercrop or natural manure every fourth year onarable land	
74216406	3527331
8087629	10403176
7393550	12670509
7432434	17329762
Koszty ogółem/Total costs	
2124351964	100965977
231497729	297778230
211630996	362677037
211015132	212744117
496042363	
na gospodarstwo/for farm	
9227	3776
3514	4836
6955	12244
24457	48002
169298	
na 1 ha UR/for 1 UAA	
1148	1148
1148	1148
1148	1148
1148	1148
1148	1148
Calkowite koszty wymogów wzajemnej zgodności w gospodarstwach położonych na całym obszarze sieci „Natura 2000”/Total costs as a result of requirement cross compliance rules in farm holdings situated on total area „Natura 2000”	
2605077623	113604673
296683902	389322313
278632188	458716831
253846954	255750277
558517269	
Rzeczywiste/Real costs	
273513882	11927725
31149684	40875963
29254392	48161885
26652050	26851831
58640193	
Ogółem/Total costs	
2878591505	125532398
327833587	430198275
307886580	506878716
280499004	282602108
617157463	

Źródło: opracowanie własne na podstawie ARiMR 2011, Niewęglowska 2010a,b
 Source: own study based on Payment Agency 2011, Niewęglowska 2010a,b

Wymienione pakiety odnoszą się do gospodarowania na trwałych użytkach zielonych. Wysokość płatności naturowych do pakietu 5 to stawki od 1390 zł/ha TUZ w wariancie 5.2 oraz 5.4 do 550 zł/ha w wariancie 5.10. Zaś wysokość płatności do pakietu 4 jest odpowiednio niższa i wynosi od 1200 zł/ha TUZ w wariancie 4.1, 4.2, 4.4, 4.5 do 550 zł/ha w wariancie 4.10.

Aktualnie według danych ARiMR działki ewidencyjne położone na obszarze „Natura 2000” deklarowało ogółem 211 961 producentów, a 65 157 spośród nich miało wszystkie działki na tych obszarach. Natomiast całkowita liczba obszarów „Natura 2000” to 961, w tym 9 morskich. Tak, więc mamy w kraju do czynienia z bardzo rozproszonymi (w liczbie ok. tysięcy) obszarami Sieci „Natura 2000”. W tabeli 1 wskazano podział rolnych obszarów „Natura 2000” według kierunków użytkowania. Dane w tabeli 1 pozwolą na bliższe określenie jakich i na jakiej powierzchni obszarów rolnych kraju dotyczy najbardziej restrykcyjna forma ochrony przyrody objęta „Naturą 2000”.

Mamy więc do czynienia z powierzchnią obszarów rolnych położonych w obrębie „Natura 2000” o wielkości 2 372 685,73 ha, co stanowi 13% powierzchni gruntów rolnych użytkowanych rolniczo. Tereny rolne „Natura 2000” to: w ponad 46% grunty orne, ok. 37% trwałe użytki zielone, pozostałe grunty – ok. 17% obszary upraw mieszanych z dużym udziałem roślinności naturalnej, a najmniejszy udział terenów rolnych stanowią sady i plantacje trwałe.

W tabeli 2 przedstawiono strukturę gospodarstw oraz ich obszar w całości oraz w części położony na obszarze „Natura 2000” w podziale na grupy obszarowe. Liczba gospodarstw tzw. schyłkowych z powierzchnią do 10 ha UR stanowi 78%, a ich powierzchnia stanowi 33,6% powierzchni ogółem. Natomiast liczba gospodarstw rozwojowych w położonych na obszarze „Natura 2000” stanowi 22% ogółu, a ich powierzchnia stanowi 66,4% powierzchni.

W przypadku gospodarstw w części położonych na obszarze „Natura 2000”, 67% z nich to gospodarstwa schyłkowe na obszarze stanowiącym 30% ogółu powierzchni gospodarstw. Gospodarstwa rozwojowe stanowią 33% i położone są na 70% ogółu powierzchni gospodarstw w części należących do obszaru „Natura 2000”.

Koszty alternatywne niezyskanego dochodu, to w przypadku gruntów ornych różnica w nadwyżce bezpośredniej między gospodarką intensywną a ekstensywną¹. W przypadku trwałych użytków zielonych (TUZ) to różnica w nadwyżce bezpośredniej

¹ Różnica ta została wyliczona na podstawie danych FADN, GUS oraz RER za lata 2007-2009 i jest to różnica pomiędzy SNB dla gospodarki intensywnej dla 2010 r. na 1 ha UR a SNB dla 2010 r. na 1 ha UR w ekstensywnych warunkach, tj. 3198-1695 = 1503 zł.

między średnią w kraju a ekstensywną gospodarką². Zaś w przypadku gruntów mieszanych koszty alternatywne stanowią koszt średniej ważonej dwóch poprzednich rodzajów użytków rolnych³ [Niewęglowska 2010a,b]. Koszty rzeczywiste to koszty ponoszone przez rolnika w celu spełnienia zasady wzajemnej zgodności. Koszty rzeczywiste obejmują kaszenie nieużytków, konserwację użytków ekologicznych, międzyplony czy nawożenie obornikiem na gruntach ornych.

Wnioski

1. Z uwagi na całkowity koszt wdrożenia zasady wzajemnej zgodności przypadający na 1 hektar użytków rolnych na obszarze „Natura 2000” w wysokości 1 148 zł, należy spodziewać się, że nie wszyscy właściciele gospodarstw rolnych będą w stanie go ponieść.
2. Rolnicy uczestniczący we wsparciu wynikającym z WPR (płatności bezpośrednie, ONW, rolnośrodowiskowe), będą mieli zrekompensowany koszt w kwocie nieco większej niż wyliczony, bo – ok. 1167 zł. Jak wynika z analiz ARiMR gospodarstwa rozwojowe; czyli te o wielkości ekonomicznej powyżej 8 ESU najczęściej korzystają z WPR w pełnym wymiarze, wówczas koszt realizacji wymogów wzajemnej zgodności będzie w nich zrekompensowany.
3. Gospodarstwa schyłkowe nie korzystają ze wsparcia wynikającego z WPR w pełnym wymiarze – wówczas należy się spodziewać, że nie sprostają kosztom wymogów wzajemnej zgodności, a uczestnictwo w WPR jedynie w części je zrekompensuje.
4. Obszary „Natura 2000” z przewagą gospodarstw schyłkowych (małych) mogą ulec wyludnieniu, a zaprzestanie gospodarki rolnej spowoduje zmniejszenie bioróżnorodności.

Literatura

- Dane dotyczące liczebności beneficjentów pomocy unijnej. 2010: ARiMR. [www.arimr.gov.pl].
 Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie *ochrony dziko żyjących ptaków*.
 Dyrektywa Rady 92/43 EWG z dnia 21 kwietnia 1992 r. w sprawie *ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory*.
 FADN 2006-2009. [www.fadn.stat.pl].
 GDOS: Kierunki użytkowania obszarów Sieci Natura 2000. Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. o *ochronie dziko żyjących ptaków*.
 Józwiak W. 2010: Zróżnicowanie gospodarstw rolniczych w Polsce według siły ekonomicznej. *Studia i Raporty IUNG-PIB*, 22, Puławy, 45-55
 Niewęglowska G. 2010a: Weryfikacja stawek płatności w programie rolnośrodowiskowym w ramach PROW 2007-2013 z uwzględnieniem planowanego do uruchomienia działania „Płatności dla obszarów Natura 2000”. *Maszynopis*, Warszawa, 1-74
 Niewęglowska G. 2010b: Program rolnośrodowiskowy oferta dla obszarów „Natura 2000”. *Wiś Jutra*, 30-34. [www.mos.gov.pl], 2011.
 [www.arimr.gov.pl], 2001.
 [www.fadn.pl], 2011.

Summary

This article characterised costs as a result of cross compliance rules in farms holding situated in or around Nature 2000 Network. Those costs are a real costs and alternative costs of income forgone. There are as a result of respect good agricultural condition rules and as result of extensification in farms holding (changing managing of farms holding from intensive to extensive). Quota of income forgone and additional costs are partly financed through participation of farm holding in directly payment and agrienvironmental payment. Article answer on question – how much our government ought to pay the farmers situated on or around Nature 2000 Network to retain farming on this areas. The highest environmental restrictions of farming on areas in or around Nature 2000 Network can influence on farmers resignations from farming on those areas. Resignation from farming can impact on reduce of biodiversity on areas Nature 2000 Network.

Adres do korespondencji:

dr inż. Grażyna Niewęglowska
 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
 – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie
 ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
 Tel. (22) 505 45 14
 e-mail: nieweglowska@ierigz.waw.pl

² To różnica pomiędzy średnią SNB dla 2010 r. na ha UR a SNB dla 2010 r. na 1 ha UR w ekstensywnych warunkach tj. 2151-1695 = 456 zł na podstawie danych FADN, GUS oraz RER z lat 2007-2009; (RER to rachunek makroekonomiczny sporządzany dla całego sektora rolnictwa i ma charakter rachunku satelickiego do Rachunków Narodowych (RN).

³ Czyli (36,6% x 1503 zł)+(63,4% x 456 zł)= 839 zł/ha